

Warszawa, 07 lutego 2017 r.

RPW/9962/2017 P
Data:2017-02-14

RZECZPOSPOLITA POLSKA

p.o. Rzecznika Praw Pacjenta

Krystyna Barbara Kozłowska

RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2017 -02- 14
ZAŁ.	NR WT

Pan

Andrzej Jacyna

p.o. Prezesa

Narodowego Funduszu Zdrowia

ul. Grójecka 186

02-390 Warszawa

Lawdony Paweł Pirevic

Niniejszym uprzejmie informuje, iż w związku z doniesieniami medialnymi¹, Rzecznik Praw Pacjenta przeprowadził analizę dostępności do zabiegu legalnego przerywania ciąży w województwie podkarpackim.

Zgodnie z art. 97 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych² do zakresu działania Funduszu należy również w szczególności: określanie jakości i dostępności oraz analiza kosztów świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie niezbędnym dla prawidłowego zawierania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Wobec powyższego, z uwagi na podejrzenie ograniczenia dostępu do zabiegu legalnego przerywania ciąży w województwie podkarpackim, proszę o przyjęcie poniższego.

W pierwszej kolejności wskazuję, iż mając na względzie konieczność wyjaśnienia sprawy, Rzecznik Praw Pacjenta wystosował wystąpienie do Podkarpackiego Oddziału

¹ Zgodnie z treścią artykułów prasowych z uwagi na stosowanie praktyki podpisywania przez wszystkich lekarzy tzw. ogólnej klauzuli sumienia - na terenie województwa podkarpackiego – brak jest podmiotu leczniczego, który mógłby przeprowadzić zabieg terminacji ciąży. Powyższe wskazywało na ograniczenie prawa pacjenta do świadczeń zdrowotnych - polegającego na braku możliwości dokonania zabiegu terminacji ciąży. <http://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/1,34975,20050830,legalna-aborcja-nie-na-podkarpaciu.html> ; <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,20060085,na-podkarpaciu-nie-ma-juz-ani-jednego-szpitala-w-ktorym-mozna.html>; <http://wiadomosci.onet.pl/rzeszow/rzeszow-lekarze-pro-familii-podpisali-klauzule-sumienia/gd6wll>

² Dz. U. z 2016 r. poz. 1793 ze zm.

Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia³ (dalej: Oddział NFZ) o ustosunkowanie się do przedstawionych w artykule okoliczności, w szczególności wskazanie w jaki sposób Oddział zabezpieczył dostęp do świadczeń zdrowotnych pacjentkom z terenu województwa podkarpackiego.

Stosownie do przekazanej odpowiedzi, Oddział wskazał, iż: oświadczenie w trybie art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty⁴ (dalej: klauzula sumienia) jest indywidualnym uprawnieniem lekarza, składanym każdorazowo w sprawie określonej pacjentki. W konsekwencji Oddział NFZ nie dysponuje informacjami w przedmiocie dostępności zabiegu w województwie, albowiem klauzula sumienia nie dotyczy podmiotu leczniczego, ale konkretnego lekarza⁵. W treści powołano się także na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2015 r., sygn. K 12/14, który orzekł, iż art. 39 zdanie pierwsze ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2015 r. poz. 464) w zakresie, w jakim nakłada na lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem obowiązek wskazania realnych możliwości uzyskania takiego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym, jest niezgodny z art. 53 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Oddział NFZ nie prowadzi statystyk w przedmiocie dostępności do zabiegu, nie jest również planowana kontrola w przedmiotowym zakresie⁶. Z informacji przekazanych Rzecznikowi Praw Pacjenta wynika, iż w województwie podkarpackim w ciągu ostatniego półrocza wykonano jeden zabieg terminacji ciąży⁷.

Jednocześnie, w trybie art. 47 ust. 1 pkt 10 ustawy, Rzecznik Praw Pacjenta wystąpił do dyrektorów podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych z zakresu leczenia szpitalnego na terenie województwa podkarpackiego⁸, a także do konsultanta wojewódzkiego z dziedziny położnictwa i ginekologii⁹ - celem uzyskania informacji o dostępności świadczeń zdrowotnych i obowiązujących w podmiotach leczniczych procedurach.

Analiza zgromadzonego materiału dowodowego wskazuje, iż dochodzi do realnego ograniczenia dostępu do świadczeń zdrowotnych. Na dwadzieścia cztery podmioty lecznicze, do których wystąpił Rzecznik Praw Pacjenta w roku 2016, siedemnaście wskazało, iż zabiegi nie były wykonywane w podmiocie leczniczym w ostatnim półroczu. Jako powód podano

³ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

⁴ Dz. U. z 2015 r. poz. 464 ze zm.

⁵ Pismo z dnia 4 sierpnia 2016 r.; znak: ZRP.050.47.2016

⁶ Pismo z dnia 21 września 2016 r., znak: WSOZ-M-LS.401.2.2016

⁷ Informacja na dzień 4 sierpnia 2016 r.

⁸ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

⁹ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

brak odpowiednich warunków organizacyjnych (głównie szpitale I poziomu referencyjności) lub powołanie się przez personel medyczny Oddziałów podmiotu leczniczego na klauzulę sumienia. Jeden z podmiotów leczniczych poinformował Rzecznika Praw Pacjenta, iż deklaracje o niewykonywaniu zabiegów terminacji ciąży została złożona w 1997 r, wobec powyższego nie przyjął stosownej procedury w zakresie zapytania Rzecznika. W załączeniu przekazuję kopie odpowiedzi świadczeniodawców w przedmiocie wykonywania zabiegów terminacji ciąży w I półroczu 2016 r. w województwie podkarpackim. Należy zauważyć, iż tylko nieliczne podmioty lecznicze wskazały jako powód niewykonania zabiegu, iż takich zgłoszeń nie odnotowano.

Ponadto, w roku 2015 r. Rzecznik Praw Pacjenta prowadził 3 postępowania wyjaśniające w zakresie odmowy udzielenia świadczenia w województwie podkarpackim¹⁰. Pierwsza ze spraw z województwa podkarpackiego dotyczyła pacjentki, która zgłosiła się z pełną dokumentacją medyczną dotyczącą przebiegu jej ciąży, celem uzyskania świadczenia zdrowotnego (terminacji ciąży z uwagi na ciężkie wady płodu) w ramach świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Pacjentka spotkała się z odmową wykonania zabiegu terminacji płodu. Pacjentkę skierowano do innego podmiotu leczniczego, poprzestając na wpisie w dokumentacji medycznej, iż zaleca się wykonanie zabiegu przez lekarza prowadzącego ciążę. Kolejna sprawa dotyczyła odmowy udzielenia świadczenia zdrowotnego przez ordynatora Oddziału, za powód którego wskazano, iż w Oddziale nie wykonuje się zabiegów terminacji ciąży, co potwierdził kierownik podmiotu leczniczego. Rzecznik Praw Pacjenta poinformował o powyższym Oddział NFZ, niemniej jednak nie podjęto stosowanych działań, a świadczenia nie są wykonywane w dalszym ciągu. Ostatnie z postępowań indywidualnych z województwa podkarpackiego dotyczyło sytuacji, w której odmówiono pacjentce udzielenia świadczenia zdrowotnego i skierowano ją do innego podmiotu leczniczego, informując iż zdiagnozowana wada genetyczna nie jest wskazaniem do wykonania zabiegu. Żadna z omawianych spraw nie dotyczyła bezpośrednio powołania się przez konkretnego lekarza na klauzulę sumienia.

Reasumując, należy podkreślić, iż co do zasady dostęp do zabiegu terminacji ciąży pozostaje w znacznym stopniu utrudniony, a Podkarpacki Oddział Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia nie zapewnia w chwili obecnej pacjentkom stosownych informacji co do miejsca udzielenia świadczenia. Nie jest planowana kontrola w przedmiocie realizacji umowy o udzielania świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie dostępności do

¹⁰ Postępowania były prowadzone wobec Klinicznego Szpitala Wojewódzkiego Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie, Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Kolbuszowej, Szpitala Wojewódzkiego nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie.

zabiegu indukcji poronienia, pomimo napływających sygnałów medialnych i przekazywanych przez Rzecznika Praw Pacjenta informacji o ograniczonym dostępie. Również konsultant wojewódzki z dziedziny położnictwa i ginekologii dla województwa podkarpackiego nie posiada wiedzy¹¹, w którym podmiocie leczniczym na terenie województwa istnieje możliwość wykonania zabiegu terminacji ciąży. Powyższe prowadzi do wniosku, iż pacjentki województwa podkarpackiego - z nielicznymi wyjątkami - zostały pozbawione zarówno realnej możliwości uzyskania świadczenia zdrowotnego, jak również informacji o miejscu, do którego mogą się zgłosić w przedmiotowej sprawie. Biorąc pod uwagę, iż przesłanką legalnego wykonania zabiegu jest m.in. sytuacja, w której ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej, a indukcja poronienia jest finansowana ze środków publicznych, Rzecznik Praw Pacjenta wyraża zaniepokojenie sytuacją w województwie. Podkreślić należy, iż w ocenie organu, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2015 r., sygn. K 12/14 nie może zostać poddany wykładni rozszerzającej i *per analogiam* być stosowany do podmiotu leczniczego. Fakt, iż wszyscy lekarze danego podmiotu leczniczego złożyli klauzulę sumienia nie jest jednoznacznym ze zwolnieniem podmiotu leczniczego z obowiązku zapewnienia kontynuacji udzielania świadczeń zdrowotnych pacjentce, która zgłasza wolę poddania się legalnemu w świetle obowiązującego prawa zabiegowi.

Zauważyć należy, iż zgodnie z art. 30 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹², świadczeniobiorca ma prawo wyboru szpitala spośród szpitali, które zawarły umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Należy dodać, iż § 8 załącznika do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej¹³, wskazuje, że świadczeniodawca zapewnia udzielanie świadczeń w sposób kompleksowy, w szczególności obejmujący wykonanie niezbędnych badań, w tym badań laboratoryjnych i diagnostyki obrazowej, oraz procedur medycznych związanych z udzielaniem tych świadczeń.

Natomiast na gruncie art. 4a ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży¹⁴ przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy:

- 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,

¹¹ Pismo z dnia 25 sierpnia 2016 r.

¹² Dz. U. z 2016 r. poz. 1793 ze zm.

¹³ Dz. U. z 2016 r. poz. 1146

¹⁴ Dz. U. z 1993 r. nr 17 poz. 78

- 2) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu,
- 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Zgodnie zaś z art. 4b przytoczonej ustawy, wskazuje, iż osobom objętym ubezpieczeniem społecznym i osobom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów do bezpłatnej opieki leczniczej przysługuje prawo do bezpłatnego przerwania ciąży w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej. Z powyższego należy wywodzić uprawnienie pacjentek województwa podkarpackiego do zwrócenia się o kwalifikację do wykonania zabiegu przerwania ciąży, które w przypadku niektórych regionów może być znacznie ograniczone, jak wykazała analiza zgromadzonych materiałów.

Uwzględniając wszystko co powyższe, działając na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 i 7 ustawy, uprzejmie proszę o zajęcie stanowiska w sprawie.

Z poważaniem
A. Bodnar

✓ **Do wiadomości:** Pan dr Adam Bodnar, Rzecznik Praw Obywatelskich, Aleja Solidarności 77, 00 - 090 Warszawa.

Załącznik: kopie odpowiedzi podmiotów leczniczych:

1. Szpital Specjalistyczny w Brzozowie Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny im. ks Bronisława Markiewicza (liczba stron: 1),
2. Szpital Specjalistyczny w Jaśle (liczba stron: 1),
3. Kliniczny Szpital Wojewódzki Nr 1 im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie (liczba stron: 2),
4. Wojewódzki Szpital im. św. Ojca Pio w Przemyślu (liczba stron: 1),
5. Szpital Specjalistyczny Pro Familia w Rzeszowie Sp. z o.o. Sp. k. (liczba stron: 1),
6. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Nowej Dębnie (liczba stron: 1),
7. Wojewódzki Szpital im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu (liczba stron: 1),
8. Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II w Krośnie (liczba stron: 1),
9. Kliniczny Szpital Wojewódzki nr 2 im. Św. Królowej Jadwigi w Rzeszowie (liczba stron: 1),
10. Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej Powiatowy Szpital Specjalistyczny w Stalowej Woli (liczba stron: 1),
11. Szpital Powiatowy im. Edmunda Biernackiego w Mielcu (liczba stron: 2),
12. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Leżajsku (liczba stron: 1),
13. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Ustrzykach Dolnych (liczba stron: 1),
14. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej nr 1 w Rzeszowie (liczba stron: 2),
15. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lubaczowie (liczba stron: 1),
16. Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Nisku (liczba stron: 1),
17. Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu (liczba stron: 2),
18. Centrum Medyczne w Łąncucie sp. z o.o. (liczba stron: 1),
19. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Przeworsku (liczba stron: 1),

20. Zespół Opieki Zdrowotnej w Kolbuszowej Samodzielny Publiczny ZOZ (liczba stron: 1),
21. Zespół Opieki Zdrowotnej w Strzyżowie (liczba stron: 1),
22. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Lesku (liczba stron: 1),
23. Zespół Opieki Zdrowotnej w Dębicy – nie przekazał odpowiedzi w sprawie.
24. ASKLEPIOS B.P. sp. z o.o. (liczba stron: 1).

**BIURO
RZECZNIKA PRAW PACJENTA
01-171 WARSZAWA
UL. MLYNARSKA 46**

**BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH**

WPL. **2017 -02- 14**

ZAL. NR

RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

85019 2017-02-13 05

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Aleja Solidarności 77

00-090 Warszawa

2017-02-13